

ANTHROPOID

kontra

HEYDRICH

ZNÁME CELOU PRAVDU?

Miloslav
Jenšík

ANTHROPOID

kontra

HEYDRICH

ZNÁME CELOU PRAVDU?

Miloslav
Jenšík

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Dobrodružství

Málokdy se vyskytl takový případ, jakýmž byl tento. Vlastně jde o záležitost, která se týká nejenom lidí, ale i zvířat. Člověk totiž v tomto případě zachránil životy několika zvířat. Lektář Karel Křížek z Prahy.

Zvláštní vydání

ATENTÁT na Zastupujícího říšského protektora Deset milionů K odměny

Za předmětné údaje, které povedou k dopadení pachatelů

Dne 27. května 1942 od 10.20 hod. byl spáchán atentát na Zastupujícího říšského protektora H-Obergruppenführera Heydricha. Zastupující říšský protektor přijel 24. svými autory směr z Panočské ulice Kirchmayrovou a Hřbitov v národním štábu Praha-Libuš a právě chvil předtím do ulice v Holešovičkách, aby jel dle do města. Tu se postavil vzuze v cestu muž, jenž se pokoušel vystrlík z automatické pistole na osobu sedící v voze. Současně hodil druhý muž proti vozu třískovinu, která při nárazu vybuchla. Pa atentátu předal jeden pachatel Kirchmayrovou Hřbitov a níci Na Kolíně do ulice Na Zápaličích, pak tré směrem do města. Druhý pachatel uprchl na připraveném veloplánu Kirchmayrovou Hřbitov směrem k městské čtvrti Stará Libuš.

Tento pachatel byl muž střední velikosti, štíhlý, měl na sobě tmavé a černé šaty a černý klobouk. Druhý pachatel, ten, který uprchl Kirchmayrovou Hřbitov a níci Na Kolíně, je popisován takto: vysoký 160 až 162 cm,

široký v ramenech, štíhlá postava, plav, okrouhlý, sluncev opálený obličej, široká ústa a okrouhlý nos, tmavé, dlouze stékané vlasy; stáhl od 30—35 let. Tento muž měl na sobě tmavé a černé, lehce šaty se světlými pruhy a hadčí šperky. Pokrývá hlavu při útěku nozou.

Jeden z pachatelů zanechal na místě činu světlé bžový pásek s balonového hedvábí, se světlými kosočtíčky. Každý z pachatelů měl lemové hadcové aktovku, které byly uloženy na místě činu. V jedné z těchto aktovek byla podjalná lemová čepice bílého barvy s třídou štít, na ní je velký okrouhlý medaillon znající firmy obchodního domu „BOM lahou“. Pachatel, jenž uprchl pěšky, zanechal v blízkosti místa činu dámský veloplán značky „Moto-Velo z. Erben, Teplice“ tovární číslo 40.363. Tento dámský veloplán má černé ovce kola (ráty) s 9 mm širokými červenými pruhy, slovnově červené ozdobné vílce a rám, červené čerak tenovaný nářadí, červenohé dobře zachovalé převodné sedlo, hadcové torba na nářadí, černé chrudilové boty a černé polkožené tmavé a bílé obuvě zbarvené ochrannou a na kole je postavená buřtka a nářadí držák.

len a 25 cm dlouhou hadci. Na tomto kole všude jedna z aktovek, národních na místě činu.

Pachatelé jistě čekali delší dobu, snad dokonce několik hodin na místě činu na Zastupujícího říšského protektora.

S poukazem na vypracovanou ed. m šku 10,000,000 kornu, která je stanovena na údaje z lid obyvatelstva, je povedou k dopadení pachatelů a bude plně vyplacena a se předkládají tyto údaje:

1. Kdo může učinit údaje o pachatelích?
2. Kdo pozoroval pachatele na místě činu?
3. Komu patří ovce bílé popsané věci, obdivil pak komu chybí omezen popsaný dámský veloplán, plášť, čepice a aktovky?

Tyto výše popsané věci jsou od dneška, od 9. hodiny vyhlášené ve

výkladní státní obchodu z obuvi Rafa, Praha II, Václavské nám. 6.

Kdo by mohl poskytnout informace, ale osobně je v ústředí velké policie, nebo v ústředí vyhledávací služby říšského protektora v Čechách a na Moravě o vyhlášené věci a vyhledávací služba za dne 27. května 1942 se svou radou telefonem. Kromě toho je povinností všech majitelů domů, majitelů bytů a majitelů hotelů a stá, počítaje dne 28. května 1942, všechny poskytnout domů nepřítomné osoby v celém Protektorátu přihlížet a poukazem na tuto vyhlášenou službu policejnímu příslušníkům policie. Právě pro toto ústředí služba se třídá směr. Sdělení přijímá jaká státní policie, vedoucí státní policie policie Praha, (Staatspolizeiinspektion Prag) v Praze II, Bradvská ulice č. 20, čis. telefonu 30441, jaká i každý jiný německý nebo protektorátní policijní úřad, a to ústředí, písemně nebo telefonicky.

Výšší vedoucí jí a policie u říšského protektora v Čechách a na Moravě podepsán: K. H. FRANK.

VÝNOS

říšského protektora v Čechách a na Moravě o vyhlášení civilního výjimečného stavu ze dne 27. května 1942.

V důsledku atentátu na Zastupujícího říšského protektora H-Obergruppenführera Heydricha se ustanovuje toto:

Článek I.

Na podkladě § 1. nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě o vyhlášení civilního výjimečného stavu ze dne 27. stáhl 1941 (V. Bl. R. Prot. S. 527) se o okamžik účinnosti vyhláše civilní výjimečný stav nad celým Protektorátem Čechy a Morava.

Článek II.

Na podkladě § 2. výše uvedeného nařízení nařizují: Kdo osoby, které mají účast na spáchání atentátu plechová a nebo

jim poskytuje pomoc, anebo máje vědomost o jejich osobě nebo o jejich pobytu nečiní žádná oznámení, bude zatčena se svou rodinou.

Článek III.

Tento výnos nabývá platnosti oznámením v rozhlase. V Praze, 27. května 1942.

Říšský protektor v Čechách a na Moravě. V zastupování, K. H. Frank.

P o z n á m k a : Tento výnos byl uveden ve známosti ve sílu 27. května v 21 hodin 32 minuty rozhlase.

ANTHROPOID

kontra
HEYDRICH

ZNÁME CELOU PRAVDU?

Miloslav
Jenšík

Copyright © Miloslav Jenšík, 2011, 2020

Cover © Roman Liščák, 2020

Photos © Archiv autora, Jaroslav Čvančara, Wikimedia Commons 2011, 2020

Drawings © Martin Ďásek, 2020

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, 2011, 2020

ISBN 978-80-7557-202-8 (print)

ISBN 978-80-7557-831-0 (e-Pub)

ISBN 978-80-7557-832-7 (mobi)

ISBN 978-80-7557-833-4 (pdf)

OBSAH

Předznamenání.....	7
Ale i životy své	19
Šelma, jež vystoupila z moře.....	67
Proč Gabčík nestřílel? (A jiné otázky).....	107
Účet za smrt hromadného vraha	139
Použité prameny a literatura.....	173

PŘEDZNAMENÁNÍ

Heydrichiáda je velké téma moderních českých dějin. Polemikám, úvahám a rozhořčeným sporům nebude nikdy konce. Kontroverze na věky, tvrdý oříšek pro historiky, klasické drama české politiky... Historie poznamenaná cenzurou, olepená různými rázítky různých propagand i různých státních zájmů. Otázka bez jednoznačné odpovědi. Nesmrtelná sága individuální odvahy, sebeobětování, lásky k vlasti, povinnosti vojáka. Otazník nad odpovědností velitele a organizátorů. Otazníky nad racionalitou příkazu, úmyslů i výsledků...

Václav Šikl
Nač jaru nezbyl čas

Uprostřed noci mne probudil nezvyklý hluk. Když jsem otevřel oči, rázem jsem byl uprostřed scény jak z nejbáznivějšího snu: pod naplno rozsvíceným lustrem na krok od postýlky mé sestry, které byly předchozího dne rovné dva měsíce, stál německý voják v přilbě, u boku chlebník a plechové pouzdro plynové masky, na řemeni pušku s nasazeným bodákem! A v pokoji byl ještě jeden, s pistolí a v důstojnické čepici. Když v bytě nenašli nikoho a nic podezřelého, odešli. Do rána jsme už oči nezamhouřili, rodiče ani já. Táhlo mi na šestý rok. Přesto ani s odstupem bezmála sedmdesáti let není nic snaz-

šího než dobrat se přesného data té protektorátní epizody: odehrála se v noci ze středy 27. na čtvrtek 28. května 1942. V noci po dni, ve kterém bomba českého parašutisty zranila a odsoudila k smrti jednoho z nejobludnějších masových vrahů dějin lidstva.

Zhruba tři týdny poté jsme brzy ráno z otevřeného okna uslyšeli opakované staccato kulometu i jednotlivé výstřely. „To je hned za řekou,“ řekl táta. Jak brzy vyšlo najevo, vskutku bylo: na Novém Městě, v Resslově ulici.

Strýček Milda, bratr mé matky, našel na vojně u telegrafního praporu v brněnském Králově Poli pár dobrých kamarádů. O dvou z nich po celou dobu nacistické okupace neměl žádné zprávy, až se u něho zčistajasna objevili na sklonku nezapomenutelného jara pětáctýřicátého roku – v modrošedých britských stejnokrojích RAF s ramenními nášivkami Czechoslovakia a stužkami vyznamenání nad levou kapsou. To bylo něco pro devítiletého kluka! Od toho dne jsem byl v rodných Nuslích pečený vařený, i když to bylo ze Smíchova drobet z ruky, a bez dechu jsem naslouchal vyprávění radistů z posádek bombardérů 311. peruti o nočních náletech na Německo a honbách za ponorkami v Biskajském zálivu. S Bohušem Vaverkou jsem se však setkal jen dvakrát třikrát. Jednoho dne už nepřišel. Přestože v prosinci 1941 při návratu z náletu na Cáchy prodělal nouzové přistání wellingtonu, přestože o čtvrt roku později za podobných okolností jediný z posádky – a s těžkým zraněním – přežil havárii whitleye, vrátil se z války živ a zdrav. Ještě stihl přivést si do vlasti svou anglickou ženu Ruth, ale 5. října 1945 při jedné z výprav do Anglie pro válečné exulanty se spolu s celou posádkou liberatoru a osmnácti cestujícími krátce po startu z anglického letiště stal obětí leteckého neštěstí.

Už sama familiární podoba jeho křestního jména Bohumil prozrazuje, že byl Moravan, stejně jako Jan Kubiš, jehož bomba

zasadila Reinhardu Heydrichovi smrtelnou ránu. Ti dva se znali. Poprvé se potkali snad už ve Francii. Jejich cesty válkou se pak rozdělily, ale jednou si Bohuš v Nuslích na rodáka a kamaráda zavzpomínal – to když strýček s tetou po letech nesplněného přání přivést na svět vlastní dítě dospěli k rozhodnutí osvojit si některého sirotečka po obětech nacistického vraždění. Tříletý Miloušek se okamžitě stal miláčkem celé širší rodiny. Byl ratolístkou rozvětveného rodu Kubišů, který gestapáci ve zběsilé pomstychtivosti chtěli vyhladit do posledního. Modrooký blondáček, kterého ještě v peřince vyrvali matce (pokud mi neselhává paměť, jedné z parašutistových sester), se už na pohled musel namyšleným nacistickým nadlidem jevit jako přímo učebnicový objekt poněmčení. Proti „rasové“ teorii se tu však zřejmě postavil klíč ke germanizaci Čechů, jak jej samotný Heydrich s neuvěřitelným cynismem objasnil v kruhu stejně krvežíznivých soukmenovců. Rozdělil tehdy náš národ do čtyř kategorií (kniha se k nim vrátí) a za nejnebezpečnější z nich označil „špatně smýšlející lidi dobré rasy“. Právě takové, jako byl Jan Kubiš. A jaký třeba jednou díky své genetické výbavě mohl být i jeho maličký příbuzný...

Ať už k tomu nacisty vedly jakékoli důvody, bůhví, co s děckem dělali! Že tříletý klouček neznal jediné české slůvko, rozumělo se v prvních dnech samo sebou. Jenže on si z jejich „péče“ odnesl nějaký strašlivý blok: přes všemožné pokusy láskyplného okolí vůbec nepromluvil! Na několik prázdninových dnů v pětačtyřicátém roce, které jsem v Milouškově přítomnosti strávil na chatě nedaleko Černolic, nezapomenu, co živ budu. Snášel jsem mu všemožné hračky a knížky, mluvil a mluvil. A on mne jen po celou tu dobu upřeně sledoval hloubavým pohledem. Nedám si vzít, že ten pohled vídám dodnes, kdykoli se vrátím (a činím tak už proto) k fotografii Jana Kubiše v uniformě s „brigádýrkou“. Jako kdyby klouček mladému vojákovu

z portrétu z oka vypadl! Podoba byla dána i rysy tváří, ale nejvýrazněji se odrážela právě v očích.

Když pominula bezbřehá euforie prvních týdnů míru a svobody a věci pozvolna znovu dostávaly navyký řád, po řadě odborných vyšetření zákonitě došlo na definitivní zamítnutí adopce; chlapcův stav kategoricky vyžadoval ústavní péči. Rozum byl s to neodvratný ortel pochopit, ale srdce se mu vzpíralo. I když tisíckrát chápal nevyhnutelnost toho kroku, strejda se o kloučka bil jako lev. Marně, jinak to skončit nemohlo. Všichni, dospělí i já, jsme byli po okolnostmi vynuceném rozhodnutí ještě dlouho bolaví.

Již v onom prvním svobodném podzimu (dávno vím, že už tak docela svobodný nebyl, ale v rozjásaném čase plném nadějí vnímali první náznaky nastupující totality jen nemnozí, natož pak malý kluk) vyšla první publikace o atentátu na lidskou bestii, která si předsevzala proměnit naši zemi v experimentální provincii. Tenký sešitek o osmadvaceti stránkách textu nesl název *Pravda o Heydrichovi*. Na titulním listu byl uveden tak jako tady, ale na obálce jej odsunul do pozadí výrazný červený otazník. Nebyl to zřejmě autorův záměr, spíše okamžitý nápad tvůrce obálky, potřeba barevného akcentu. Dnešními očima navozuje obálka kouzlo nechtěného, neboť odstup bezmála sedmi desetiletí dává výtvarníkovi nejspíše jen bezděčnému hnutí myslí povahu symbolu. Stále ještě neznáme celou pravdu o všech okolnostech operace Anthropoid. A budeme ji kdy znát?

Autorem spisku byl středoškolský profesor Dr. Josef Ogoun z pražských Dejvic. V jeho rodině Jan Kubiš s Jozefem Gabčíkem našli útočiště poslední týden před útokem na Heydricha; Kubiš i pár dní po něm, ještě než osud svedl sedm mužů z pěti různých výsadek v kryptě pravoslavného chrámu v Resselově ulici. Profesorovy vzpomínky měly zvláštní osud. Poprvé je znamenal už za okupace, jako svědectví pro případ, že vlna za-

týkání dorazí až k němu, a dal je v plechové krabici zakopat pod tribunu tehdejšího stadionu Slavie na Letné, kde oba jeho synové patřili k nejúspěšnějším závodníkům lehkotletického odboru. Řetěz zatýkání a vraždění po atentátu na Heydricha se však před Ogounovými přetrhl. Ne dílem nějaké šťastné náhody, ale proto, že nikdo z rodiny legionáře Petra Fafka, jehož žena k nim přivedla oba parašutisty, přes všechnu krutost výslechů na gestapu neprozradil jejich jméno. Díky tomu patřil pan profesor s celou rodinou k nemnoha šťastlivcům mezi domácími pomocníky a přechovávající parašutistů, které tehdy zběsilá smrt minula. Jeho spisek se však v pekelném žáru proměnil v hrst popela, když stadion ve dnech Květnového povstání zapálili Němci. Sepsal jej tedy po osvobození znovu a vydal „nákladem vlastním s podporou Národního výboru města Kroměříže a Národního výboru obce Počenic“. Stručný sumář vyšel už 17. června 1945 na stránkách deníku *Národní osvobození*; na jeho základě později táta skromnou knížečku sháněl, až ji sehnal. Pozoruhodně bezprostřední doklad se nejvýrazněji upíná právě k osobnosti Jana Kubiše. Už proto se mi stal relikvií – a je jí podnes.

Nic na tom nemění, že jej po nedlouhém čase zastínilo svědectví nesrovnatelně rozsáhlejší, zasvěcenější a v neposlední řadě ze snadno pochopitelných důvodů také objektivnější. Zhruba rok po vydání Ogounova průkopnického dílka hodně čtený ilustrovaný odborářský týdeník *Květen*, který se soustavně vracel k dějům druhé světové války a národního odboje, začal v čísle 47/1946 otiskovat reportážní seriál Jana Drejse *Heydrich, je to Heydrich!* Autor, pravým jménem Jaroslav Andrejs (1908–2002), už před válkou jako žurnalista procestoval křížem krážem západní Evropu a severní Afriku. Do čtenářského povědomí se nejprve zapsal jako korespondent několika pražských listů z Paříže. Brzy je upoutal také dobrodružnými

příběhy, zřetelně poznamenanými osobními zážitky. Za nacistické okupace se věnoval tvorbě pro mládež.

Dramatická reportáž o součinnosti našeho zahraničního i domácího odboje v akci, která bez nadsázky ohromila celý svět – to bylo rázem něco docela jiného! Prvotními zdroji poznání se Andrejsovi staly některé dokumenty z archivu zpravodajského oddělení londýnského exilového ministerstva národní obrany; k nim se později přidaly rozhovory se zběhy a zrádci z řad parašutistů Karlem Čurdou a Viliamem Gerikem a soudní akta procesu, který nad nimi vynesl tresty smrti. Andrejs však také – a především – shromáždil mnohá cenná svědectví účastníků popisovaných událostí. Seriál, umocněný už popsanými prožitky, se mi zadřel hluboko pod kůži. Založil ve mně, nepochybně jako v mnoha mých vrstevnících, celoživotní posedlost tím velkým hrdinským příběhem.

Seriál šel na dračku; kdo si nepospíšil, na toho se nedostalo. Vím o tom své, v té době jsem týden co týden vedle Foglarova časopisu *Vpřed* s Rychlými šípy na zadní straně obálky pilně sháněl i *Květen*. Na jaře 1947, kdy seriál končil, šly už do finišu přípravy jeho knižního zpracování v Našem vojsku pod názvem *Za Heydrichem stín*. Stalo se bestsellerem, se kterým se v té době na českém knižním trhu nemohlo nic jiného srovnávat. Ještě téhož roku vyšlo druhé a třetí vydání. Chystané čtvrté zmařil únorový puč v roce 1948; nedlouho po něm šly připravené výtisky do stoupy a předchozí vydání se přes noc vytratila z polic veřejných knihoven. Nad autorem byla vyřčena klatba.

Vůbec jsem si to nedokázal srovnat v klukovské hlavě. A to jsem ani netušil, co si dobře pamatovali mnozí dospělí: že ti, kteří teď atentát na Heydricha zatracovali do horoucích pekel jako nezodpovědnou akci londýnského exilu, která podle nich hazardovala s osudy opravdových bojovníků proti naci-smu i celého národa, původně ten čin z Moskvy vynášeli až

do nebe! Václav Kopecký, pozdější hlásná trouba totality, už před atentátem ve dvou epigramech pohrozil krvavému protektorovi odplatou za jeho zločiny. Poprvé ve vánoční koledě z roku 1941: „Koleda, koleda, Heydrichu, nezmizíš nám potichu...“, a tak dále až po „... a pak poznáš, jak ta Praha odměňuje arcivraha.“ Druhý epigram končící dvojverším „Však se Heydrich brzy dočká. Český lev je lev, ne kočka,“ je datován měsíc a den před výbuchem Kubišovy bomby. Když explodovala, reagoval Kopecký hned následujícího dne: „Bum bác a střely s chvatem blesku již letí v Heydrichovu mercedesku. Svou odpověď ti, kate, národ dává. A našim hrdinům buď sláva, sláva!“ Pohotové čtyřverší zřetelně poznamenal autorův chvat, ale kdo by se v takové chvíli trápil kulhajícím rytmem nebo plytkostí rýmů? Protektorovu smrt pak Klement Gottwald v českém vysílání z Moskvy komentoval těmito nadšenými slovy: „Skolením Heydricha podal náš lid celému světu daleko viditelný důkaz, že přes všechny hrůzy dlouhé německé okupace stojí nezkrúšen a nezlomen a že jeho nepřátelství vůči cizáckým vetřelcům je nesmiřitelné... Odstraněním Heydricha, tohoto vrchního kata všech evropských národů, získal si náš lid velkou zásluhu...“

To jsou věci! Kopecký se ještě mohl zprvu domnívat, že akt odplaty byl dílem komunistického podzemí nebo sovětského agenta. Gottwald však přece už ve chvíli, kdy se posadil k mikrofonu, věděl, že útočníky byli parašutisté vyslaní z Velké Británie! Komunisté ostatně okázale skládali hold atentátníkům i jejich pomocníkům dokonce ještě nějaký čas po návratu do osvobozené země. Citované tirády z moskevského rozhlasu se objevily i v poválečném vydání Gottwaldových sebraných projevů; až z dalšího se tiše vytratily.

Kolikrát jsem za svých školáckých let přečetl Andrejsovu knihu? Čtyřikrát? Pětkrát? Nevím. Později už jsem se třeba jen

na skok vracel k vybraným pasážím. Často jsem ji nosil ve školní aktovce, nahlížel do ní i o přestávkách, půjčoval ji stejně dychtivým kamarádům. A právě na ní jsem se – naivní kluk – měl poprvé poučit, jaké mohou za jistých okolností být osudy knih. Bylo to někdy ve školním roce 1949/50. Naše učitelka občanské výchovy byla už tehdy soudružka (i když žáci tak zatím pedagogy oslovovat nemuseli), manželka pounorového veřejného činitele, sama ověšená funkcemi jako vánoční stromek ozdobami. Jednou si při hodině v naší třídě potřebovala narychlo spíchnout jakýsi referát. Zvolila tradiční kantorské východisko: má někdo s sebou zajímavou knihu, kterou byste si zatím mohli číst? Okamžitě jsem se hlásil, byl vyvolán k předčítání a za zjevného nadšení zasvěcených spolužáků tasil svého Drejse. Učitelka ještě nevstřebala pověstnou bolševickou zásadu, že důvěřovat lze jen tehdy, když se zároveň prověřuje. Když si po chvilce povšimla, co že to vlastně čtu, hbitě své pochybení napravila. K jejímu dobru musím dodat, že knihu před třídou neztratila, pouze to nedorozumění velice zmateně – a velice průhledně – zamluvila. Referát musel pro tu chvíli počkat. Nejspíš i ta lehce komická epizoda jen dál prohloubila celoživotní posedlost, kterou ve mně (a nejednou jsem se přesvědčil, že i v mnoha mých vrstevnících) založila Andrejsova kniha.

Osobní situace jejího autora zdaleka tak úsměvná nebyla. Umlčeli ho na celé desetiletí. I potom zprvu jen opatrně zkoušel půdu pod nohama na poli dětské populárně naučné literatury. Vlastně už si ani nevzpomínám, jak jsem dospěl k poznání jeho pravého jména, ale když mu pod ním roku 1966 v Našem vojsku v edici Napětí vyšla detektivka *Minuta strachu*, věděl jsem, o koho jde, a spěchal ve čtvrtek časně ráno (jak bylo v těch dobách u žádaných novinek nepsaným pravidlem úspěšného lovu) knihu koupit. Jak jsem se tak rozhlížel kolem, bylo nás takových dost. Dál už se události rychle řítily k převratným dějům Praž-

ského jara roku 1968. Díky stále zřetelnější proměně atmosféry mohla téhož roku spatřit světlo světa i *Chvilé odvahy*, novelistický obraz Gerikova selhání. Po této knize se autor vrátil na své původní pole, k literatuře faktu: roku 1968 vyšly jeho *Tři cesty ke smrti*, příběh ztroskotání výsadku Zinc. Měl být i zfilmován, ale po vpádu sovětských vojsk se záměru postavila do cesty husákovská normalizace. Nad Andrejsovým dílem se až do listopadu 1989 znovu zavřela voda, naštěstí ani tentokrát ne navždy. Roku 1992 se objevilo rozšířené vydání *Tří cest* a šest let poté, v roce svých devadesátin, se autor dožil veliké satisfakce: jeho *Smrt boha smrti* není pouhým rozšířením knihy z roku 1947, spíše v mnohém poučenou a obohacenou variací na původní téma.

„Bude jistě mnoho fabulačních pokusů zachytit literárně onu hrůzně dramatickou epizodu našich dějin. Naše reportáž je však první, a jediná, která vychází z materiálu úředně ověřeného a svědecky doloženého,“ říká se v upoutávce, která uprostřed listopadu 1946 s týdenním předstihem uváděla zahájení Drejsova seriálu. Také kus bezděčného proctví! Během dvaapadesáti let, která od sebe dělila vydání obou Andrejsových stěžejních prací, vyšla dlouhá řada jiných knih literatury faktu, pro které byl atentát na Heydricha ústředním tématem nebo výrazným přesahem z jejich hlavní linie. Pestrá byla škála jejich výchozích pozic a záměrů; rozličná byla míra daně, kterou někteří autoři v době vzniku svých knih zaplatili totalitnímu režimu – nejednou se zjevnou pozitivní motivací říci alespoň díl pravdy o demokratickém proudu protinacistického odboje; různý byl i stupeň zkreslení nebo domýšlení historických dějů a jejich okolností, mnohdy třeba jen v autorské snaze o originalitu. Nejedna autor fabuloval ostošest! Nemohly chybět a nechyběly ani cílevědomé pokusy nahradit věcnou argumentaci demagogií, fakta smyšlenkami, pravdu lží – avšak čtenář, který se přidržel svého Drejsa, v spleť pavučině mystifikací a omylů jen

tak snadno neuvízl. I v tom je trvalá hodnota první Andrejsovy heydrichovské knihy. Pro všechny jeho následovníky – ať už o to vědomě usilovali, nebo se jim to prostě přihodilo – se stala zdrojem inspirace, itinerářem, základní nabídkou dosažitelných svědectví, posléze i prubířským kamenem. A hodnota té druhé? Jakkoli je třeba v lecčems už překonaná, jedno jí nikdo nevezme: morální rozměr veliké historické satisfakce autorovi, jeho hrdinům a v neposlední řadě i věrným čtenářům.

Drejs to byl, kdo dal mnohým z nás nové svaté: Jana Kubiše, Jozefa Gabčíka, Josefa Valčíka, Adolfa Opálku, Oldřicha Pechala... Vedle vojáků však i jejich civilní pomocníky, kteří přece už prošli děsivou zkušeností stanného práva po Heydrichově příchodu do Prahy, a přesto – kdykoli bylo třeba, bez ohledu na obrovská rizika takového jednání a bez zaváhání – nabídli parašutistům nocleh nebo i úkryt na mnoho dní a nocí, rozdělili se s nimi o své hubené potravinové příděly, obstarávali potřebné informace, zajišťovali další kontakty, snášeli, co bylo třeba. To Drejs nám ukázal, že všichni ti stateční lidé, řídicí učitel Jan Zelenka-Hajský, „teta“ Moravcová, Fafkovi, Svaťošovi a mnozí další, lékaři Milada Frantová nebo Břetislav Lyčka, Sokolové a na konci té předlouhé řady lidé kolem pra-

Kapitán Oldřich Pechal, velitel výsadku Zinc, upadl do rukou gestapa, ale přes kruté mučení dokázal až do konce odmítnat sebemenší spolupráci s vězňiteli.

voslavného chrámu v Resselově ulici, ti, jejichž jména tu padla, a ještě na dalších stránkách padnou, i přemnoží další – to přece nebyly bezbranné oběti, ale bojovníci! Stejně jako ti, kteří třeba jen věděli, ale neprozradili. Za klíč k tomu poznání buď Jaroslavu Andrejsovi dík!

Jaroslav Čvančara, badatel, který na stejném poli rovněž vykonal obdivuhodné dílo, se v prvním dílu televizního seriálu *Heydrich – konečné řešení* zamyslel nad skutečností, že akce, která trvala snad patnáct vteřin, nás zaměstnává už bezmála sedmdesát let. Je to samozřejmě zkratka, nadsázka, ale v zásadě je to tak. A bude, musí to tak být i do budoucna, protože stále stojíme před řadou otazníků a musíme na ně dál hledat odpovědi. Protože stále neznáme celou pravdu.

Hledáním pravdy jsme povinováni nesmrtelné památce těch, kteří tenkrát bojovali, i těch, kteří spolu s nimi jejich boj zaplatili vlastním utrpením a životy. Už proto nesmíme žádnou z možných otázek opominout, žádnou předem zavrhnout. Také pro zjevné přesahy dějů z let 1941 a 1942 dál proti proudu času do roku 1938.

Ze všeho nejvíce však pro jejich poselství našim dnům, pro odkaz padlých. Hluboké úctě k nim, k spontánní dobrovolnosti jejich postojů a činů, k jejich neokázalému vlastenectví, statečnosti a obětavosti bez hranic připisují tuto skromnou knížku.

autor